

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΤΗΣ

26 Οκτωβρίου 2019

ΟΣΟ ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΑΝ ΠΑΙΔΙ

Τελευταία συνάντηση. Πέμπτο αντικείμενο. Νερό, βενζίνη, πατάτα, μπετόν – και τώρα επεξεργαστής. «Μεγάλος επεξεργαστής» τον αποκαλούν: η ίδια η φύση, ο ίδιος ο πλανήτης. Το άνοιγμα αρχίζει με τη συνήθη εξομολόγηση – δεν ξέρουμε, η έβδομη ήπειρος είναι μέσα μας – αλλά αυτή τη φορά το τέλος της φράσης είναι διαφορετικό: «Δεν μας μένει πολύς χρόνος. Να αναλάβουμε την ευθύνη του παρελθόντος, της στιγμής, του μέλλοντος δεν είναι πια επιλογή». Στο κέντρο του επεξεργαστή είναι οι φαντασιώσεις για το μέλλον: στο κατώφλι της εξαφάνισης, τι μπορεί να είναι το μέλλον;

Η πρώτη σκηνή ανήκει σε δύο νεαρές κλιματικές ακτιβίστριες. Η μία από το κίνημα Κλιματικής Απεργίας της Παρασκευής, η άλλη από το Extinction Rebellion. Ο ίδιος ο ακτιβισμός μοιράζεται όχι ως αφήγηση αλλά ως εμπειρία: στην απεργία στο Boğaziçi μια γάτα κάθισε ανάμεσα στα πλακάτ και όλοι έπαιζαν μαζί της. Στο Sinop μετά που οργάνωσαν τα παιδιά τη δική τους απεργία, έτρεξαν στο πάρκο. Ένα μικρό παιδί – η Masal – κοιτάζει την κάμερα και λέει «Είμαι η Masal Ocak. Είμαι κλιματική φίλη». Στα παρασκήνια των γυρισμάτων όλοι γελάνε, λένε βλακείες, διασκεδάζουν. Σε μια στιγμή κάτι πάει στραβά στο βίντεο – «μπέρδεψα, όπως τραβάω το βίντεο έτσι βγαίνει» – και αυτή η αδεξιότητα είναι κομμάτι της δράσης.

«Όσο υπάρχει παιχνίδι σαν παιδί.»

Αυτή η φράση είναι και σύνθημα και μέθοδος. Αντί να σε συνθλίβει το βάρος της κλιματικής κρίσης, να βρίσκεις απόλαυση στον ίδιο τον αγώνα. Να διασκεδάζεις στην απεργία, να γελάς στη δράση, να είσαι ευτυχισμένος όταν περνάς χρόνο μαζί με άλλους. Τα παιδιά το ξέρουν ήδη – αυτό είναι που πρέπει να μάθουν οι ενήλικες. Και οι δύο ακτιβίστριες τονίζουν: πάντα καταφέραμε να βρίσκουμε απόλαυση κάπως, ποτέ δεν παραιτηθήκαμε από το να κάνουμε κάτι μαζί, να το μεταφέρουμε σε ψυχαγωγική διάσταση. Σε βίντεο γυρισμένο στη Ρωσία οι ακτιβιστές βάζουν τους περαστικούς οδηγούς να κορνάρουν – αλλά το κάνουν όχι μαζεμένοι αλλά διασκεδάζοντας. Στο Sinop πήγαν στον κινηματογράφο, σε μια στιγμή άρχισε τραβιέται κάμερα, γεννήθηκε performance – απρογραμμάτιστο, αυθόρμητο. Να μπορείς να γελάς μαζί – το πιο μικρό αλλά πιο πολύτιμο κομμάτι του αγώνα.

ΜΕΓΑΣ

Η δεύτερη φωνή ανήκει σε έναν παραγωγό ραδιοφώνου – μία από τις πιο πεισματικές φωνές της κλιματικής κρίσης. Για να αφηγηθεί τον μεγάλο επεξεργαστή ξεκινά με έναν γορίλα. Coco – γορίλας στον οποίο ένας ανθρωπολόγος δούλεψε χρόνια για να του διδάξει νοηματική γλώσσα. Πριν τη σύνοδο του Παρισιού για το κλίμα, στην ερώτηση «τι θα γίνει με τον κόσμο» η απάντηση που έδωσε η Coco: «Είμαι λουλούδι. Είμαι η φύση. Αγαπώ τους ανθρώπους. Αλλά ο άνθρωπος είναι ηλίθιος. Η φύση χρειάζεται επισκευή. Δεν έμεινε χρόνος.» Σε σύντομο διάστημα η Coco πέθανε, αλλά το μήνυμά της συνεχίζεται.

Έπειτα ένα άλλο θαύμα του μεγάλου επεξεργαστή: το λευκό κωδωνόπουλο που ζει στον Αμαζόνιο μπορεί να βγάλει εκατόν είκοσι πέντε ντεσιμπέλ ήχου για να καλέσει το ταίρι του – όσο ένα κρουστικό μπετονοτρίπανο. Η ανακάλυψη μόλις δημοσιεύτηκε στον Guardian. Ένα από τα θέματα της προηγούμενης εβδομάδας ήταν το μπετόν: το να μπορεί ένα αρσενικό πουλί να βγάλει τόσο τεράστιο ήχο για να ελκύσει το θηλυκό σε αντιστοιχία με τον θόρυβο μιας μηχανής διάτρησης μπετόν είναι κι αυτό ένα από τα εξαιρετικά πράγματα που δημιουργεί ο μεγάλος επεξεργαστής. Αυτό το πουλί ζει στον Αμαζόνιο και, όπως είναι αναμενόμενο, βρίσκεται σε κίνδυνο – όπως η μεγάλη πλειοψηφία των ειδών του Αμαζονίου.

«Δεν φαίνεται να υπάρχει τίποτα άλλο να κάνουμε εκτός από δράση. Αυτό είναι πολύ σαφές.»

Από το βιβλίο του ιδρυτή του Extinction Rebellion μεταφέρεται μια φράση εξωφύλλου: «Από αυτή τη στιγμή τελειώνει η απελπισία και αρχίζουν οι τακτικές.» Έντεκα χρόνια έχουν μείνει – σύμφωνα με τον υπολογισμό της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή. Πενήντα τοις εκατό πιθανότητα επιτυχίας. Όμως αυτό το πενήντα τοις εκατό είναι η τελευταία μας ευκαιρία. Και σε αυτή την τελευταία ευκαιρία, ενώ ξεσηκωνόμαστε, είναι αναγκαίο να διασκεδάζουμε – το λέει ακόμα και ο Roger Hallam.

ΠΩΣ ΓΙΝΟΜΑΣΤΕ ΟΠΑΔΟΙ ΤΟΥ TARKAN

Η τρίτη σκηνή ξεκινά από ένα απρόσμενο σημείο: 12 Απριλίου 1993. Η μέρα που με κοινό πρόγραμμα του ΟΔΤΥ και του ΤΥΒΙΤΑΚ εγκαταστάθηκε η πρώτη σύνδεση διαδικτύου στην Τουρκία. Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, ο εικοσάχρονος Tarkan κλείνεται για τρεις εβδομάδες σε στούντιο στην Κωνσταντινούπολη και ηχογραφεί το άλμπουμ «Acayipsin». Στο άλμπουμ υπάρχει ένα τραγούδι: «Durum Beter» («Η Κατάσταση είναι Χειρότερη»). Ο Tarkan, που είχε αρχίσει να κάνει κάτι ενεργό για το κλίμα, γράφει αυτό το τραγούδι: δεν ανοίγουν λουλούδια, σκόνη και καπνός, οι καρδιές σε κίνδυνο μωρά μου – καίγεται ο κόσμος, τελειώνει ο κόσμος, μαύρη μαύρη η θλίψη. Η αρχή της εποχής του διαδικτύου και η συνειδητοποίηση της οικολογικής κατάρρευσης στην ίδια στιγμή. Ο ύμνος της κλιματικής κρίσης έχει στην πραγματικότητα γραφτεί από τότε – το 1993, πολύ πριν από τα τρεισήμισι δισεκατομμύρια snaps που στέλνονται τη μέρα, πολύ πριν από τις τριακόσιες ώρες βίντεο που ανεβαίνουν το λεπτό.

Μια επιμελήτρια και ένας σκηνοθέτης ανεβαίνουν στη σκηνή και μοιράζονται αυτό που σκέφτονται ενώ ετοιμάζουν την παρουσίαση: πώς μπορούμε να ξεφύγουμε από αυτές τις δυσκολίες. Η ερώτησή τους είναι διαφορετική: υπάρχει ή δεν υπάρχει κλιματική κρίση – υπάρχει. Το να πείσουμε τους ανθρώπους δεν είναι ερώτηση που κάνουν τώρα – υπάρχουν ήδη οργανώσεις που το κάνουν εξαιρετικά καλά, όπως το Aşik Radyo, το Extinction Rebellion, το 350. Η βασική ερώτηση: το να σκέφτεσαι συνέχεια την κλιματική κρίση είναι εξαντλητικό και κουραστικό, καταναλώνει τον άνθρωπο – γι' αυτό προσπαθούν να μιλάνε εφευρίσκοντας νέες μεθόδους. Να σκέφτονται διαφορετικές μεθόδους επικοινωνίας, να μένουν συνεχώς φρέσκοι, να διατηρούν την ελπίδα ακόμα κι αν είναι απελπισμένοι, να μην παραιτούνται ακόμα κι αν φοβούνται. Πώς γινόμαστε οπαδοί του Tarkan;

Από τα βάθη του YouTube βγαίνει ένα βίντεο: είκοσι τέσσερις άνθρωποι το έχουν δει, οι δεκαπέντε πιθανότατα είναι οι ίδιοι. «Σας το βρήκαμε και σας το φέραμε», λένε. Ένα παιδί ρωτά τον πατέρα του ερωτήσεις για την υπερθέρμανση του πλανήτη – βάζει τον πατέρα του σε εξέταση. Ο πατέρας, σαν να τα έχει απομνημονεύσει, με εξαιρετική ηρεμία απαντά την τελευταία ερώτηση: ποιο είναι το χειρότερο σενάριο; «Χρεοκοπία της βιομηχανίας, τιμές τροφίμων στα ύψη, μαζικοί λιμοί και θάνατος.» Στόμα που να μπορεί να το πει με τέτοια ηρεμία δεν έχει ξανακουστεί. Η ίδια αυτή ηρεμία είναι ταυτόχρονα τρομακτική και αστεία. Η αίθουσα ξαφνικά γελάει, μετά σιωπά, μετά γελάει ξανά. Οι εικόνες, τα βίντεο και τα meme που εξαπλώνονται γρήγορα στο διαδίκτυο παίζουν αποτελεσματικό ρόλο στην επικοινωνία της κλιματικής κρίσης – η ποπ κουλτούρα, το χιούμορ, η παράλογη ηρεμία είναι νέα εργαλεία.

«Στην επικοινωνία της κλιματικής κρίσης πώς γινόμαστε οπαδοί του Tarkan;»

Αντί να παραλύεις από τον φόβο, να τον παρακάμπτεις. Μερικές φορές κάνει καλό να κοιτάς απευθείας στα μάτια της κρίσης, μερικές φορές χρειάζεται να την παρακάμπτεις. Καθένας πρέπει να βρει αυτό που του κάνει καλό.

ΤΟ ΗΡΩΙΚΟ ΣΑΛΙΓΚΑΡΙ

Η τέταρτη φωνή ανήκει σε έναν ακαδημαϊκό – ήρθε από τη Σουηδία, αφήνοντας τα δύο μικρά παιδιά του στον σύζυγο. Δουλεύει πάνω στην κλιματική δικαιοσύνη. Την παρουσίασή του αρχίζει βάζοντας την αίθουσα να φωνάζει συνθήματα: «Τι θέλουμε; Κλιματική δικαιοσύνη! Πότε; Τώρα αμέσως!». Και αναφέρει ένα ανέκδοτο: αυτοί που φωνάζουν συνθήματα για πρώτη φορά βρίσκουν ξένη τη δική τους φωνή. Σαν να σπάει, σαν να λεπταίνει και να πέφτει. Μετά, αν συνεχίσεις να φωνάζεις, αντιλαμβάνεσαι ότι η φωνή σου χάνεται ανάμεσα στις άλλες. Η φωνή σου περιτυλίγεται από τη φωνή του πλήθους που σκέφτεται τα ίδια, λιώνεις. Αυτή είναι η ανθρωπιστική σου φωνή.

«Ας προτιμήσουμε να είμαστε θυμωμένοι παρά ευγενικοί.»

Πάει δέκα χρόνια πίσω: Κοπεγχάγη 2009. Εκείνη την εποχή ήταν μέρος μιας κινητοποίησης που πίστευε στο παγκόσμιο κλιματικό καθεστώς, που πίστευε στην επείγουσα λύση. Μεγάλη ελπίδα, μεγάλη κατάρρευση. Η κυβέρνηση της Δανίας κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, οι ακτιβιστές στους δρόμους τρομοκρατήθηκαν, πολλοί κλείστηκαν σε κλουβιά, η σύνοδος δεν έβγαλε κανένα αποτέλεσμα. Τι μάθαμε από αυτή τη μεγαλειώδη κατάρρευση; Ότι δεν πρέπει να πέφτουμε στην ψευδαίσθηση πως οι διεθνείς μηχανισμοί από πάνω σαν τη Συμφωνία του Παρισιού θα λύσουν μόνοι τους την παγκόσμια κλιματική κρίση. Στη γλώσσα της Naomi Klein: για να αλλάξουμε τα πάντα χρειαζόμαστε όλους – αλλά ποιοι είναι όλοι, τι είναι τα πάντα; Αυτά είναι τα βασικά ερωτήματα.

Ο ακαδημαϊκός βάζει στο τραπέζι τον οικομοντερνισμό. Ξεκινά από την έννοια Cyborg City του μαρξιστή γεωγράφου Erik Swyngedouw: οι πόλεις σήμερα λειτουργούν ως τεράστιο κοινωνικο-οικολογικό μεταβολισμοί – φαντάσου το Piccadilly Circus στο Λονδίνο, άνθρωπος και φύση μπλεγμένοι, μηχανή και ζωντανό αχώριστα. Αλλά ο οικομοντερνισμός παρουσιάζει αυτό το μπλέξιμο ως λύση: ιδέα να καταστρέφουμε τα τέρατα που δημιουργήσαμε με άλλα τέρατα που πάλι εμείς δημιουργούμε. Πυρηνική ενέργεια, δέσμευση άνθρακα, γεω-μηχανική – όλα συνέχειες της ίδιας τεχνολογικής αλαζονείας, όλα κουβαλούν υψηλό κοινωνικο-οικολογικό λογαριασμό. Ποιος θα πληρώσει αυτόν τον λογαριασμό; Η υπόσχεση του οικομοντερνισμού δεν είναι από μόνη της συνεπής.

Ποια είναι λοιπόν η εναλλακτική; Σχεδιασμένη οικονομική συρρίκνωση – να αμφισβητήσουμε την ίδια την ανάπτυξη. Όταν δεν υπάρχει ανάπτυξη όλοι βλέπουν καταστροφή, λένε κρίση – αλλά η συνέχιση της ίδιας της απεριόριστης ανάπτυξης είναι ήδη η ίδια η καταστροφή. Λόγος του Eduardo Galeano: «Η ουτοπία χρειάζεται για να περπατάς. Σε κάθε βήμα απομακρύνεται, αλλά σε κάνει να συνεχίζεις να περπατάς.» Πραγματικές ουτοπίες πρέπει να χτίζονται πάνω σε αυτή την ιδέα – σε κάθε επίπεδο: στην τοπική γειτονιά, στα περιφερειακά δίκτυα, στην πλανητική πολιτική χρειάζονται ριζοσπαστικές επαναστάσεις. Στην ιστορία του σαλιγκαριού που τρέχει κούρσα με τον λαγό με μπαταρίες, το ηρωικό σαλιγκάρι είναι στην πραγματικότητα η μεταφορά της οικονομίας που συρρικνώνεται αλλά αντιστέκεται. Ξεκινώντας από το Μανιφέστο του Cyborg της φεμινίστριας συγγραφέως Donna Haraway – σε έναν κόσμο όπου εξαφανίζονται τα όρια ανάμεσα στα ζωντανά και τις μηχανές, θα χτίσουμε νέα οικολογική προσέγγιση ή θα προχωρήσουμε με την ίδια τεχνολογική αλαζονεία σε άλλη καταστροφή;

ΟΙ ΩΚΕΑΝΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΜΕΙΣ

Η πέμπτη φωνή έρχεται από τις θάλασσες – κριτική της γαλάζιας ανάπτυξης μέσα από τα μάτια μιας πολιτικής οικολόγου. «Στην ξηρά αυτό δεν τα καταφέραμε, ας ανοίξουμε νέα σελίδα στη θάλασσα» – ένα νέο κύμα ανάπτυξης που εξαπλώνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι την Ασία-Ειρηνικό, την Αφρική, κατευθύνεται στους ωκεανούς. Αλλά στα όμορφα γραφήματα δεν θα δείτε ψάρι βουτηγμένο σε πετρέλαιο, χαμένα θαλάσσια ενδιαιτήματα, εκτοπισμένες αλιευτικές κοινότητες.

Όταν λέμε κλιματική αλλαγή, η έννοια «ανθρωπότητα» δεν είναι ένα ενιαίο ον – τα άτομα και οι ομάδες μέσα της δεν έχουν την ίδια ευθύνη και δεν επηρεάζονται με τον ίδιο τρόπο από τα αποτελέσματα. Οι μεγάλοι νορβηγικοί

και ισπανικοί στόλοι έχουν εξαντλήσει τα ψάρια στις δικές τους θάλασσες. Με διμερείς συμφωνίες έρχονται στις ακτές της Σενεγάλης και της Μαυριτανίας. Οι μικρές κλίμακας αλιείες και χάνουν την πρόσβαση στους πόρους τους και, όταν αναγκάζονται να μεταναστεύσουν στην Ευρώπη, συναντούν την απάντηση «το ψάρι σας μπορεί να έρθει, αλλά εσείς δεν έχετε χαρτιά, δεν μπορείτε να μπείτε».

Οικο-πρόσφυγας – μια αλυσίδα αδικίας που εκτείνεται από την εξόρυξη στον βυθό της θάλασσας ως τη συνάντηση μικρών νησιωτικών χωρών του Ειρηνικού με την αποικιοκρατική βιομηχανία.

Όμως υπάρχουν και αυτοί που αντιστέκονται. Το Παγκόσμιο Φόρουμ Αλιευτικών Λαών είναι οργανωμένο από το 1997· εργάζεται από κοινού με το αγροτικό κίνημα. Οι γυναίκες αλιείες – συχνά δεν αναγνωρίζονται καν ως αλιείες αλλά είναι μέρος όλης της παραγωγικής διαδικασίας. Στην Κωνσταντινούπολη υπάρχουν τριάντα τέσσερις συνεταιρισμοί αλιείας. Τι σημαίνει συνεταιρισμός; Δομές όπου ένα άτομο έχει ένα δικαίωμα ψήφου, όπου η πολιτική ηγεσία είναι σημαντική. Κάποιοι μπορούν να κάνουν άμεση πώληση ψαριών, κάποιοι δεν μπορούν λόγω διαφωνίας με τον δήμο. Αλλά υπάρχει μια ένωση – και αυτή η ένωση έχει συγκεκριμένα σχέδια: μοντέλο άμεσης πώλησης, καταστήματος συνεταιρισμού, έργο γνωριμίας με τον αλιέα. Μπορεί να γίνει σύνδεση με τους συνεταιρισμούς στη γεωργία – υπάρχουν πρωτοβουλίες στο Kadıköy, Koşuyolu, Beşiktaş. Οι αγροοικολογικοί συνεταιρισμοί παραγωγής και κατανάλωσης λειτουργούν ήδη. Η οργάνωση στη γειτονιά είναι κρίσιμη και αυτά τα μοντέλα πρέπει να εξαπλωθούν.

«Οι ωκεανοί είμαστε εμείς, οι λαοί είμαστε εμείς.»

ΘΡΑΥΣΜΑΤΑ ΧΡΟΝΟΥ

Το τελευταίο performance ανήκει σε μια καλλιτέχνιδα: ξεκινώντας από σενάρια εξαφάνισης, μαζεύει αναμνήσεις από ανθρώπους – θραύσματα χρόνου. Μικρές, εύθραυστες, ξεχασμένες στιγμές. Κάποιος θυμάται την πρώτη φορά που την αποκάλεσαν «αδερφή» στο δημοτικό: βγήκε αργά από την τάξη, ένα κορίτσι ένα χρόνο μικρότερο είπε «αδερφή, σου έπεσε το μολύβι». Πρώτη φορά να νιώθει αδερφή – δεν το ξεχνά ποτέ. Αυτές οι αναμνήσεις θα μεταφερθούν στο μέλλον, θα μετατραπούν σε νέες ιστορίες. Η καλλιτέχνις, ενώ αναλύει αυτά που χάνουμε, ταυτόχρονα ερευνά πώς μπορούμε να φέρουμε αυτά που υπάρχουν σε δράση, σε διαμορφωτικά σημεία. Γέφυρα από την ατομική μνήμη στο συλλογικό μέλλον – όσο περισσότερες ανέκδοτες ή απομερισμένες αναμνήσεις έχεις, τόσο πιο πλούσια η φαντασία του μέλλοντος.

Στο κλείσιμο μαζεύονται τα ίχνη πέντε εβδομάδων. Μιλήσαμε για την κλιματική δικαιοσύνη, για την εξαφάνιση. Μιλήσαμε για τη σημασία της βιολογικής ποικιλομορφίας, για τις κλιματικές απεργίες, για το πώς οι αριθμοί που βγαίνουν στους δρόμους αυξήθηκαν σε ένα χρόνο από χιλιάδες σε εκατομμύρια. Το δικαίωμα του νερού να ρέει, το πραγματικό αντίτιμο της βενζίνης, η γενετική δεξαμενή της πατάτας, τα σώματα κάτω από το μπετόν – και τώρα οι φαντασιώσεις του μέλλοντος του επεξεργαστή. Μια διαδραστική συλλογικότητα έπαιξε σε όλη την αίθουσα «παιχνίδι σύνδεσης», μάζεψε από τους συμμετέχοντες προτάσεις για το μέλλον: δημόσιες βρύσες, κοινό χώρο κομπόστ, περιορισμός κατασκευών, εναλλακτικές στα ποτήρια take-away, καταστήματα συνεταιρισμών. Μικρές, συγκεκριμένες, από τη γειτονιά ξεκινώντας πρακτικές.

Κάποιος ρωτά: γιατί λοιπόν μετά από τόσο σκοτεινές συζητήσεις από το πρωί ως αυτή την ώρα είμαστε ακόμα εδώ; Γιατί δεν φύγαμε; Η απάντηση είναι απλή και ισχυρή: «Αν είμαστε από τη φύση μας απαισιόδοξοι, οι περισσότεροι από μας τώρα δεν θα ήμασταν εδώ. Θα φεύγαμε, θα απομακρυνόμασταν. Πρέπει να μοιραζόμαστε την ευτυχία ώστε να βρίσκουμε ο ένας στον άλλον ελπίδα και δύναμη για να κάνουμε κάτι.» Γι' αυτό στην ουσία ό,τι κι αν γίνεται – ειδικά σε αυτό το θέμα – είναι το να μεταφέρουμε ο ένας στον άλλον με ενέργεια την ελπίδα που έχουμε μέσα μας. Έτσι τελειώνει το πρόγραμμα Sindirim: πέντε αντικείμενα, πέντε εβδομάδες, νερό-βενζίνη-πατάτα-μπετόν-επεξεργαστής – ξεκινώντας από καθημερινά αντικείμενα, στην πλανητική κρίση, από εκεί στις φαντασιώσεις του μέλλοντος, από εκεί στον συνεταιρισμό της γειτονιάς, από εκεί στο παιχνίδι σύνδεσης στην αίθουσα. Προσπάθεια να ενώσουμε το αίσθημα της καλλιτέχνιδας, το γεγονός της ερευνητριάς, την εμπρηστική δύναμη των κοινωνικών κινημάτων – αυτό που λέει το birbuçuk από την αρχή. Άνθρωποι που από τις τόσο διαφορετικές πρακτικές παραγωγής τους κανονικά δεν θα συναντιόντουσαν, βρίσκονται πρόσωπο

με πρόσωπο και αρχίζουν να συζητάνε κάτι. Και η ίδια η ύπαρξη αυτής της συζήτησης, η ίδια η ύπαρξη αυτής της συνάντησης, είναι ήδη δράση.

Δεν ξέρουμε τι να κάνουμε – αλλά η ίδια η άγνοια είναι σημείο εκκίνησης. Και σε αυτό το σημείο εκκίνησης το να παίζεις σαν παιδί, να είσαι θυμωμένος, να είσαι οπαδός του Tarkan, να ιδρύεις συνεταιρισμό, να περπατάς αργά αλλά αποφασιστικά σαν σαλιγκάρι – όλα αυτά είναι δυνατά ταυτόχρονα. Ίσως αυτή είναι και η τελευταία φράση του προγράμματος Sindirim: να υπάρχουν με χαρά μέσα στην καταστροφή.